

№ 13 (366)
Красавік 2011 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

www.bfk.by

У нумары:

- **Уганараванне тэатральных мастакоў і журналістаў** – *стар. 2*
- **Асобы: краязнавец Каханоўскі і баец Пазняк** – *стар. 3*
- **Тапаніміка: як Жыцін стаў Ігнатаўкай** – *стар. 5*

На тым тыдні...

✓ 17 сакавіка ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі адкрылася выстаўка «Спадчына ў фокусе аб'ектыва: сто пяцьдзясят гадоў фатаграфіі італьянскіх аб'ектаў Сусветнай культурнай і прыроднай спадчыны ЮНЕСКА», арганізаваная ў рамках святкавання 150-годдзя з дня аб'яднання краіны. Яе арганізавалі Пасольства Італьянскай Рэспублікі і НББ. У экспазіцыю ўвайшлі больш за 200 гістарычных і сучасных здымкаў 45 аб'ектаў, унесеных у Спіс сусветнай спадчыны ЮНЕСКА, са збораў Цэнтральнага інстытута каталагізацыі і дакументацыі Міністэрства культурнага здабытку і дзейнасці ў галіне культуры Італіі. Фота зробленыя цягам 150 гадоў; гэта гістарычныя кадры 1850-х гг., трохмерныя стэрэаскапічныя выявы канца XIX ст., старыя паштоўкі, аэрафотаздымкі і сучасныя фота. Выстаўка доўжыцца да 10 красавіка.

✓ У віцебскім Мастацкім музеі 18 сакавіка адкрылася выстаўка «Мастакі Віцебска канца XX – пачатку XXI стагоддзя», прысвечаная 115-годдзю заснавання мастацкай студыі беларускага мастака Юрыя Пэна, што паклала пачатак віцебскай мастацкай школе. У экспазіцыі прадстаўлены 117 твораў А. Ізоткі, В. Шылкі, У. Віткі, В. Шамшура, А. Малей ды іншых (усяго 55 мастакоў) – жывапіс, графіка, скульптура, дэкаратыўна-ўжытковы мастацтва, аўтарская тэхніка. Мяркуюцца, што выстаўка падштурхне адраджэнне студыйнага прынцыпу навучання творчай моладзі.

✓ 25 сакавіка ў рамках святкавання Дня Незалежнасці Грэчаскай Рэспублікі і 190-годдзя вызвалення Элады ад турэцкага прыгнёту ў НББ адбылося ўрачыстае **святочнае мерапрыемства «Пад небам Грэцыі Святой...»**. Пад час яго адбылося прадстаўленне кніжна-ілюстрацыйнай выстаўкі, дзе прадстаўленая літаратура пра гісторыю гэтай краіны, яе сацыяльнае і культурнае жыццё. У праграме вечарыны былі выступленні танцавальнага ансамбля «Белые Крылья» Цэнтра мастацкай творчасці навучэнцаў Маладзечна, Арцёма Ахпаша, юнай грачанкі Ксеніі Чалапула. У «Мабільнай галерэі» да 10 красавіка працуе мастацкая выстаўка Ірыны Гілеп і Паўла Дзімітрыядзі. Арганізатарамі выступілі Беларуская грамадскае аб'яднанне грэкаў «Пелапанес», Пасольства Грэчаскай Рэспублікі ў Расійскай Федэрацыі, міністэрствы культуры і адукацыі нашай дзяржавы, НББ.

✓ Студэнты Мінскай дзяржаўнай музычнай вучэльні імя М. Глінкі заваявалі **Грап-пры V Міжнароднага фестывалу вакальна-харавой музыкі «Хай песня склікае сяброў»**, што прайшоў у Луганску (Украіна). За чатыры дні паказалі сваё майстэрства блізу тысячы выканаўцаў з Украіны, Малдовы, Беларусі, Расіі і Кітая. Аднак скарыць сэрцы членаў журы атрымалася ў будучых хормайстраў, студэнтаў усіх чатырох курсаў мінскай вучэльні па спецыяльнасці «акадэмічны хор».

Далучаемся да віншаванняў маладых талентаў!

У чаканні вестуноў вясны

Напрадвесні ў Беларускай дзяржаўнай музеі народнай архітэктуры і побыту гукалі вясну і адзначалі народнае свята «Саракі». У гэты дзень продкі чакалі прылёту з выраю «сарак саракі», выпякалі сарак мучных вырабаў (якія елі, адорвалі імі дзяцей, а частку пакідалі да наступных святаў), назіралі за надвор'ем. Былі і аднаведныя абрады. Многае з гэтага маглі пабачыць і наведнікі музея.

Гасцей віталі галоўныя героі свята – выпечаныя з цеста і папярочныя жаваронкі – вестуны вясны, якіх разам з каларовымі стужкамі гушкаў на галінках занятыя гаспадарчымі клопатамі, або ж ніяк і не выкарыстоўваюць блізкае суседства з адзіным у краіне музеем народнай архітэктуры пад адкрытым небам. Неверагодна, але факт, што нашай народнай культурай больш цікавацца іншаземцы: акрамя літоўскіх пенсіянераў з Вільні на свята завітаў нават госць з далёкага Непала. Дарэчы, ёсць прапанова ад «Краязнаўчай газеты» гаспадарам музея завесці кнігу ганаровых экскурсантаў, дзе б тыя пакідалі свае водгукі. З часам яна таксама можа стаць цікавым экспанатам.

На жаль, на святкаванні было няшмат наведнікаў (як прыездных, так і мясцовых жыхароў, якія ў нядзелю хіба занятыя гаспадарчымі клопатамі, або ж ніяк і не выкарыстоўваюць блізкае суседства з адзіным у краіне музеем народнай архітэктуры пад адкрытым небам). Неверагодна, але факт, што нашай народнай культурай больш цікавацца іншаземцы: акрамя літоўскіх пенсіянераў з Вільні на свята завітаў нават госць з далёкага Непала. Дарэчы, ёсць прапанова ад «Краязнаўчай газеты» гаспадарам музея завесці кнігу ганаровых экскурсантаў, дзе б тыя пакідалі свае водгукі. З часам яна таксама можа стаць цікавым экспанатам.

Свята пачалося з абраду «Гукання вясны» ў выкананні добра вядомага фальклорнага гурта «Мілавіца». На ўскрайку вёскі жанчыны заклікалі і спевамі «замыкалі зіму, адмыкалі вясну», абуджалі прыроду і запрашалі доўгачаканых жаваронкаў, вадзілі карагод.

Потым маляўнічая працэсія са спевамі накіравалася ў цэнтр вёскі. Там усе маглі папярочныя жаваронкі – вестуны вясны, якіх разам з каларовымі стужкамі гушкаў на галінках занятыя гаспадарчымі клопатамі, або ж ніяк і не выкарыстоўваюць блізкае суседства з адзіным у краіне музеем народнай архітэктуры пад адкрытым небам. Неверагодна, але факт, што нашай народнай культурай больш цікавацца іншаземцы: акрамя літоўскіх пенсіянераў з Вільні на свята завітаў нават госць з далёкага Непала. Дарэчы, ёсць прапанова ад «Краязнаўчай газеты» гаспадарам музея завесці кнігу ганаровых экскурсантаў, дзе б тыя пакідалі свае водгукі. З часам яна таксама можа стаць цікавым экспанатам.

Прафесіяналы Беларускага саюза майстроў народнай творчасці разгарнулі кірмаш традыцыйных вырабаў дэкаратыўна-ўжытковага мастацтва. Было што і паглядзець, і набыць. Нават папулярныя цяпер упрыгожанні, лялькі, капелюшы і шалі з лямпу Ірыны Дашковай.

На ўсё гэтае адгукнулася і сонейка – вызірнула праз вакаленца сярод хмараў і абняло матухну-зямліцу пяшчотнымі вясновымі промнямі.

Падсілкавацца запрашала «Беларуская карчма». Але ў мясцовым меню, надрукаваным чамусьці на рускай мове,

не багата народных страваў і напояў. Сярод апошніх пераважаюць замежныя маркі піва, фанты і спрыт, кока-кола, глінтвейн... Праўда, ёсць і арыгінальныя «моцныя» настойкі – «клюковка», «хреноуха», медавуха, а таксама збіцень і нават крупнік. Аднак на пытанне аб складзе крупніку адказаць ніхто з гаспадынек не здолеў. Думаю, варта дбаць не толькі пра вонкавы выгляд і інтэр'еры карчмы; важна, каб і яе пачастункі адпавядалі агульнай канцэпцыі музейнай экспазіцыі.

Але ад святочнага стала вернемся да мерапрыемстваў. Цікавую праграму падрыхтавалі госці з Літвы – удзельніцы жаночага гурта «Вейвора» (па-беларуску – хваля). Яны выканалі літоўскія народныя песні і нават адну беларускую, свае здольнасці прадэманстравалі танцоркі. Гурт працуе пры раённым згуртаванні пенсіянераў «Вільнюс бочей (Віленскія пенсіянеры)», дзе людзі разам бавяць вольны час. Спяваюць пераважна класічныя вакальныя творы, але да выступлення на беларускай свяце «Саракі» адмыслова падрыхтавалі праграму народных песень.

Завяршылася свята спяваннем на Вербнай гары пудзіла Марэны і карагодам вакол вогнішча пад спевамі «Мілавіцы».

Тут мы і развітваемся з гасціннымі гаспадарамі музея народнай архітэктуры і побыту. У чаканні новых мерапрыемстваў, калі падсохне зямля.

Гукай вясну Зм. ВОЖЫК

Нашы віншаванні

Грамадскае аб'яднанне «Беларускі фонд культуры», рэдкалегія «Краязнаўчай газеты» шчыра віншуюць калектыв Літаратурнага музея Максіма Багдановіча з 30-годдзем з часу заснавання.

Бачым у нашым сяброўстве і супрацоўніцтве надзейны падмурак для новых дасягненняў у справе нацыянальнага выхавання і патрыятычнага ўзгадвання моладзі краіны на прыкладзе самахварных жыцця і творчасці Максіма-кніжніка.

Віктарына пра земляка

Уздзенская Цэнтральная раённая бібліятэка імя Паўлюка Труса мае вялікі вопыт па зборы матэрыялаў і прапагандзе творчасці пісьменнікаў-землякоў.

Асобе Кандрата Крапівы як класіку беларускай літаратуры, грамадскаму дзеячу, акадэміку, лаўрэату Дзяржаўных прэміяў СССР і БССР, Герою Сацыялістычнай працы адводзіцца асаблівае, пачэснае месца.

Да 115-годдзя з дня нараджэння пісьменніка цэнтральная раённая бібліятэка прапанавала чытачам мясцовай газеты «Чырвоная зорка» прыняць удзел у літаратурнай віктарыне «Ён ішоў сваёй сцежкай-дарогай». Конкурс праходзіў у адзін этап з 26 снежня па 20 лютага.

Прыемна ўразіла тое, што адказы на пытанні пачалі прыходзіць з наступнага дня пасля апублікавання, і ўдзел прымалі людзі розных узростаў: вучні, студэнты, выкладчыкі, пенсіянеры. Усе яны з цікавасцю вывучалі матэрыялы, звязаныя з жыццём і творчасцю нашага славутага земляка.

13 сакавіка ў чытальнай зале былі падведзеныя вынікі. На літаратурную сустрэчу быў запрошаны галоўны рэдактар газеты «Чырвоная зорка» Віктар Сабалеўскі. Бясспрэчным пераможцам прызнана Марына Суткаленка з вёскі Прысынак, якая хутчэй за ўсіх даслала ліст у рэдакцыю, поўна і дакладна адказала на ўсе пытанні. Другое месца аднагалосна было аддадзена Людміле Бірыла (г. Узда), трэцяе месца атрымала Тамара Каляда (г. Узда), якая не проста адказала на пытанні, але даслала яшчэ варыянт адказаў у вершаванай форме.

За актыўны ўдзел, за больш дакладныя і разгорнутыя адказы былі адзначаныя падзякамі і сувенірамі найлепшыя ўдзельнікі віктарыны. Падтрымку ў правядзенні мерапрыемства аказала раённая арганізацыя грамадскага аб'яднання «Белая Русь».

Менавіта такія праекты садзейнічаюць захаванню агульнай культурнай спадчыны і прапагандзе творчасці славутых беларусаў.

**Аксана ДРАЧАН,
дырэктар Уздзенскай Цэнтралізаванай
бібліятэчнай сістэмы**

Нізкоўскі краявід

Уганараванне тэатральных мастакоў і журналістаў

У 1961 годзе быў заснаваны Міжнародны дзень тэатра, які адзначаецца штогод 27 сакавіка. У 2000 годзе па ініцыятыве і на сродкі Зои Данілаўны Ушаковай, удавы заслужанага дзеяча мастацтваў тэатральнага мастака Івана Міхайлавіча Ушакова, у Беларусі Грамадскім аб'яднаннем «Беларускі фонд культуры» і Дзяржаўным музеем гісторыі тэатральнай і музычнай культуры была заснаваная прэмія яго імя. Днямі былі падведзеныя вынікі штогадовага тэатральнага конкурсу ў намінацыі «За найлепшае мастацкае афармленне спектакля». Як падкрэсліла дырэктар музея Зінаіда Кучар, такая прэмія – адзіная ў свеце. Вызначаецца пераможца прафесійнай журы, у склад якога ўваходзяць прадстаўнікі Міністэрства культуры, Беларускага фонду культуры, Беларускага саюза тэатральных дзеячаў, вядучых мастакоў-сцэнографістаў, Дзяржаўнага музея гісторыі тэатральнай і музычнай культуры.

Старшыня журы – старшыня Беларускага фонду культуры

Уладзімір Гілеп звярнуў увагу прысутных, што конкурс пашыраецца і ўжо стаў вядомым за межамі краіны. Цікаваць да яго выяўляюць і мастакі-сцэнографы замежных тэатраў.

На конкурс 2011 года было пададзена сем заявак: ад Нацыянальнага акадэмічнага Рускага тэатра імя Максіма Горкага («Пане Каханку», мастак Ала Сарокіна), Тэатра-студыі кінаакцёра Нацыянальнай кінастудыі «Беларусьфільм» («№ 13», мастак Леанід Пруднікаў), Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Рэспублікі Беларусь (опера «Набукка», мастак Аляксандр Касцючэнка), Беларускага рэспубліканскага тэатра юнага глядача («Брыкі і Шуся шукаюць лета», мастак Андрэй Меранкоў), Бабруйскага Магілёўскага абласнога тэатра драмы і камедыі імя В. Дуніна-Марцінкевіча («Дзядзечкаў сон», мастак Наталля Фадеева), Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы («Офіс», мастак Алена Эгруша), Гродзенскага абласнога

У. Пазняк з узнагародамі БФК

драматычнага тэатра («Казкі дзікага лесу», мастак Уладзімір Пазняк).

Лаўрэатам прэміі імя І.М. Ушакова стала мастачка Алена Ігруша за сцэнаграфію да спектакля «Офіс» паводле п'есы Энгрыд Лаўзунд «Пазваночная грыжа». Ганаровую граматы БФК і каштоўны падарунак атрымаў малады мастак Уладзімір Пазняк за дэкарацыі да спектакля «Казкі дзікага лесу». А яшчэ – атрымаў права экспанавання персанальную выстаўку ў Дзяржаўным музеі гісторыі тэатральнай і музычнай культуры.

З рук старшыні Нацыянальнай камісіі Рэспублікі Беларусь па справах ЮНЕСКА Уладзіміра Шчаснага дыплом ЮНЕСКА «Найлепшае асвятленне ведаў пра тэатр у СМІ» атрымала журналіст Наталля Баўкалава. Дарэчы, гэта першая ўзнагарода, якой адзначаны радыёжурналіст. Яна працуе ў рэдакцыі Беларускага радыё з 1980 года, з'яўляецца вядучай перадачаў «Афіша» і «Культурны агляд», што выходзяць штодня, а таксама асвятляе сустрэчы з дзеячамі тэатральнага мастацтва ў праграмах «Радыефакт» і «Постфактум».

Кв. ПАПАРАЦЬ

У. Гілеп і А. Ігруша

Філакартычнае свята

Пасябравалі калекцыянер старых паштовак Уладзімір Ліхадзедаў і Вілейскі краязнаўчы музей.

У Вілейцы здаўна з асаблівай пашанай ставяцца да фатаграфічнага занатоўвання розных падзей, розных персанажаў гарадскога жыцця. Тут добра памятаюць імя фатографа 1930-х гадоў Б. Бермана, а шмат хто з гараджанаў ведае і той дом, дзе знаходзілася майстэрня таленавітага чалавека з пільным і ўважлівым да рэчаіснасці зрокам. Зусім не выпадковай падаецца і выстаўка, што днямі адкрылася ў старажытным горадзе, – «Вілейка: падарожжа ў часе». Да ўвагі глядачоў былі прадстаўлены рэпрадукцыі старых паштовак з калекцыі мінчаніна Уладзіміра Ліхадзедава і фондаў Вілейскага краязнаўчага музея. Культурны будынік, старыя вуліцы, чыгуначны вакзал, жыхары горада з першай чвэрці XX стагоддзя... Выявы, якім па 70–80 і больш гадоў, прыцягваюць сваёй цеплынёй, дапамагаюць уявіць даўно забытыя гісторыка-культурныя, архітэктурныя ландшафты роднай мясціны.

Пра ролю паштоўкі ў асветніцтве грамадства, ініцыятывы лаўрэата прэміі «За духоўнае адраджэнне», калекцыянера У. Ліхадзеда ў развіцці беларускай філакартыі гаварылі на адкрыцці выстаўкі старшыня Вілейскага раённага Савета дэпутатаў Наталля Радзевіч, дырэктар краязнаўчага музея Сяргей Ганчар, краязнаўца Вольга Коласова, мастак Эдуард Мацюшонак, дырэктар рэдакцыйна-

выдавецкай установы «Літаратура і Мастацтва» Алесь Карлюкевіч.

Варта заўважыць, што філакартычная выстаўка ў Вілейцы – адзін з многіх творчых праектаў славутага беларускага калекцыянера. За апошнія гады ім выдадзена 10 альбомаў са старымі паштоўкамі. Іх прэзентацыі, выставы рэпрадукцыяў старых паштовак са збораў У. Ліхадзедава прайшлі ў Мар'інай Горцы, Слуцку, іншых мясцінах Міншчыны і ўсёй Беларусі. Пагадзіцеся, прыклад уражлівы для многіх збіральнікаў. Быў час, калі калекцыянераў філакартычнай беларусікі можна было пералічыць на пальцах аднае рукі. Іх імёны добра вядомыя: Вячка Целеш, Адам Мальдзіс, Аркадзь Падліпскі, Уладзімір Скрабатун... А кніг дык і ўвогуле, за выключэннем работ, альбомаў В. Целеша, В. Каляды, малатыражнага зборніка глыбоцкіх паштовак У. Скрабатун, кнігі А. Падліпскага пра паштоўкі, проста не было. Новая філакартычная прастора – прадмет увагі для краязнаўчых музеяў краіны. Выстаўкі кшталту праекта У. Ліхадзедава маглі б стаць перасоўнымі, вандраваць па ўсёй краіне. І не толькі па музеях. Шкада, што сістэма адукацыі не вельмі ўважліва да філакартыі, ды і ўвогуле да іншых разгалінаванняў калекцыянавання. Калі б ранейшы ўзровень дзіцячага захаплення паштовымі маркамі, значкамі, паштоўкамі вярнуўся ў школу, то, мажліва, гэта істотна паспрыяла б выхаванню гарманічнай асобы маладога чалавека. І, безумоўна, захаванню культурнай спадчыны.

Сяргей ШЫЧКО

На адной з вулачак вёскі Баравікі знаходзіцца невялікая хата з шылдачкай «Тут жыве ўдзельнік Вялікай Айчыннай вайны». На вялікі жаль, такіх шылдачак у гарадах і вёсках нашай краіны становіцца ўсё меней: сыходзяць у нябыт ветэраны, пакідаючы жывым глыбокую павагу да іх.

Нядаўна я наведаў гаспадарку гэтай хаты, які застаўся ўжо адзіным на вёсцы былым франтавіком, удзельнікам Вялікай Айчыннай вайны. Канстанцін Пятровіч Пазняк з жонкай Верай Адамаўнай гасцінна сустрапі мяне і расказалі аб сваім жыцці. У адным з пакояў маю ўвагу прыцягнула мноства свежых ружаў у вазах. Паважаная спадарыня Вера Адамаўна патлумачыла, што ружы – гэта падарункі ад дзяцей і ўнукаў у дзень нараджэння (4 лютага ёй споўнілася 90 гадоў). Канстанцін Пятровіч крыху маладзей за жонку, яму 86 гадоў.

Сам ён тутэйшы – нарадзіўся ў вёсцы Баравікі. Юнацкія гады прайшлі ў акупацыі. Бацьку ў 1943 годзе фашысцыя захопнікі расстралілі за сувязь з партызанамі. У чэрвені 1944-га 19-гадовага Канстанціна прызвалі ў Чырвоную Армію і адправілі на фронт дабіваць лютага ворага. У кулямётным разліку пехацінец Канстанцін Пазняк пачаў свой франтавы шлях: з Заходняй Беларусі

прайшоў з цяжкімі баямі Польшчу, дайшоў да Берліна, дзе і сустрапі Перамогу камандзірам аддзялення. Не ўсё было гладка, на вайне як на вайне: тройчы ён быў паранены. Пасля аднаго з цяжкіх раненняў, калі ён ляжаў у шпіталі, яго маці памылкова выслалі павядамленне аб гібелі сына. Але выжыў баец Пазняк!

Адгрымелі салюты Перамогі, і салдаты Чырвонай Арміі вярталіся дадому. Вярнуўся на Радзіму і Канстанцін Пятровіч. Паўтара месяца ён у складзе свайго палка ішоў пешшу ад Берліна да Віцебска. І не проста ішоў, а наперадзе калоны нёс баявы палкавы сцяг. З Віцебска да Мінска даехаў на цягніку, а з Мінска да родных Баравікоў – на «папутцы». Радзіма за ратныя подзвігі ўзнагародзіла Канстанціна Пятровіча медалямі «За адвагу», «За ўзяцце Берліна», «За Перамогу над Германіяй». Вярнуўшыся з вайны, Канстанцін Пятровіч перш-наперш перанёс на сельскія могілкі астанкі свайго бацькі, які быў расстралены ў лесе і там пахаваны, паставіў на магіле помнік. Пачаў дапамагаць маці прыводзіць у парадак разбураную гаспадарку.

Выжыў баец Пазняк!

Спачатку працаваў у паляводстве, а потым, самастойна авалодаўшы тэхнікай, перасеў на трактар, з якім не разлучаўся да самага выхаду на пенсію. За добрасумленную працу ў калгасе ён быў узнагароджаны Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета БССР і медалём «За доблесную працу».

Складаны і пакручасты лёс выпай і на долю Веры Адамаўны. Яна таксама нарадзілася ў Баравіках. У 1929 годзе 8-гадовую дзяўчынку разам з баць-

камі выслалі як ворагаў народа на Поўнач Расіі. Але пашанцавала сям'і Высоцкіх (яе дзевочка прозвішча) вярнуцца на родную зямлю. Давялося Веры Адамаўне сербануць гора і ў ваеннае ліхалецце. У сакавіку 1943 года яе разам з іншымі юнакамі і дзяўчынамі адправілі ў Германію. У нямецкім канцлагеры Хамельбург дзяўчына адпакутавала да вясны 1945 года, калі вязняў вызвалілі саюзнікі-амерыканцы. І толькі восенню Вера

Адамаўна ступіла на бацькоўскі парог. Са сваім суджаным Канстанцінам яна часта сустракалася на вечарынках, і ў 1947 годзе яны пажаніліся.

І вось ужо 64 гады яны ўладзе і каханні жывуць разам. За сваё доўгае жыццё Пазнякі не назапасілі багаццяў. Галоўнае багацце, як адзначыла Вера Адамаўна, гэта іхнія дзеці – дзве дачкі, сын, шэсць унукаў і два праўнукі. У цёплую пару года ўся сядзіба Пазнякоў дзякуючы клопатам Веры Адамаўны патанае ў прыгожых кветках. Дбаюць гаспадары, каб усё расло і на іхніх градах. Канстанцін Пятровіч майстар на ўсе рукі: некалі з запчастак сабраў трактар з электрычным сілкаваннем і кожную вясну апрацоўвае свой агарод. Яшчэ два гады таму працавітыя гаспадары трымалі кароўку. Але зараз сілы ўжо не тыя... І штодзень свежае малачко ім прыносіць аднавясковец Васіль Семанюк, дзякуючы якому я меў шчасце пазнаёміцца з гэтай сям'ёй.

Вось так і жывуць Пазнякі – у згодзе паміж сабою і з людзьмі, за што паважаюць іх вяскоўцы. А гэта – найвялікшая ўзнагарода.

Здраоўя вам і доўгіх гадоў жыцця, шанюныя Канстанцін Пятровіч і Вера Адамаўна! Здраоўя вашым дзецям, унукам і праўнукам!

**Лявон ЦЕЛЕШ,
г. Дзяржынск**

Паходня, запаленая Каханюўскім

17 сакавіка ў Палацы культуры г. Маладзечна прайшла вечарына, прысвечаная 75-годдзю з дня нараджэння доктара гістарычных навук, пісьменніка, краязнаўцы Генадзя Аляксандравіча Каханюўскага.

Генадзя Аляксандравіча ведаюць не толькі ў Маладзечне. Дый як не ведаць, калі з яго дапамогай устаноўлены шматлікія памятныя знакі, ім напісаныя 15 кніг, больш за тысячу навуковых артыкулаў, вернутая гістарычная памяць пра шматлікіх дзеячаў навукі і культуры Беларусі, пра падзеі, якія адбываліся на нашай зямлі. Ён выхаваў вучняў, якія працягваюць справу свайго настаўніка.

Нарадзіўся Генадзь Аляксандравіч Каханюўскі 8 студзеня 1936 года ў вёсцы Дамашы, што знаходзіцца каля Маладзечна. У 1963-м скончыў Маскоўскі дзяржаўны педагагічны інстытут, працаваў настаўнікам гісторыі і беларускай літаратуры ў школах Маладзечаншчыны. З 1964 года навуковы супрацоўнік, намеснік дырэктара, потым дырэктар Мінскага абласнога краязнаўчага музея ў Маладзечне. З 1982 года працаваў старшым навуковым супрацоўнікам спачатку ў Інстытуце мовазнаўства, этнаграфіі і фальклору Акадэміі навук, а ў апошнія гады жыцця – у Нацыянальным навукова-асветніцкім цэнтры імя Ф. Скарыны. Намаганнямі Генадзя Аляксандравіча паўстала Беларускае краязнаўчае тава-

рыства, старшынёй якога ён і быў абраны. Сябрам Саюза пісьменнікаў Г.А. Каханюўскі стаў у 1986 годзе. Па навуковай лініі спачатку абараніў кандыдацкую, а ў 1992 годзе – доктарскую дысертацыю.

З дакладам аб жыцці і творчасці Генадзя Аляксандравіча выступіла Ларыса Сысун – кіраўнік аб'яднання «Светач» пры Палацы культуры г. Маладзечна. Дапамагалі ў правядзенні вечарыны Наталля Жук, Таццяна Ганіч, Міхась Чарняўскі. У зале, дзе праходзіла імпрэза, можна было пабачыць некаторыя экспанаты Мінскага абласнога краязнаўчага музея, да пошуку якіх спрычыніўся асабіста Г.А. Каханюўскі.

Успамінамі і разважанымі пра Г.А. Каханюўскага падзяліліся мастак Мікола Аўчыннікаў, пісьменнік і выдавец, аўтар шматлікіх артыкулаў Міхась Казлоўскі, дырэктар Мінскага абласнога краязнаўчага музея Таісія Лянкевіч. Яна, прынамсі, распавяла, што дзякуючы вялікай даследчай і збіральніцкай працы Генадзя Аляксандравіча музей мае шмат унікальных экспанатаў.

Аб тым, як краязнаўчая дзейнасць, папулярныяцыі якой столькі ўвагі надаваў Г.А. Каханюўскі, пра-

цягваецца ў наш час, распавёў ганаровы грамадзянін г. Маладзечна, дырэктар музычнага вучылішча імя М.К. Агінскага Рыгор Сарока. Паходня, запаленая Генадзем Аляксандравічам, сёння асвятчае шлях для валанцёраў мясцовага дабрачыннага фонду «Паўночныя Афіны», што рупяцца пра захаванне і папулярнызацыю спадчыны М.К. Агінскага. Пра тое, як зараз вядзецца краязнаўчая праца па Маладзечанскім замчышчы, распавёў аўтар праекта музея-сядзібы старажытных замкаў «Беларусь старажытная», руплівец фонду «Паўночныя Афіны» Мікалай Тамашэўскі.

Як пажаданне ўсім краязнаўцам прагучалі словы сына і прадаўжальніка справы Генадзя Аляксандравіча Каханюўскага, намесніка дэкана гістарычнага факультэта БДУ.

– Я не пагаджуся са словамі некаторых людзей, што займацца краязнаўствам – гэта аматарства. На самой справе, краязнаўствам здольныя займацца толькі прафесіяналы вышэйшага класа!

Урачысты настрой дапамагалі ствараць і музычныя нумары ў выкананні майстра бардаўскай песні Таццяны Беланогай, Міхася Чарняўскага, Вольгі Воіцкай, творчага калектыву «Менестрэлі».

Алег БЯГАНСКИ

Да Міжнароднага дня помнікаў

Працягваецца падрыхтоўка да Фэсту экскурсаводаў, які традыцыйна пройдзе 18 красавіка ў Міжнародны дзень помнікаў і гістарычных мясцінаў. Так, ініцыятыўная група ў Полацку, а дакладней, студэнты і выкладчыкі Полацкага дзяржаўнага ўніверсітэта, захапіўшыся працаю, ужо распрацавалі шэраг экскурсіяў, куды вы таксама можаце патрапіць. Дакладную інфармацыю пра час і месца збору можна будзе атрымаць пазней ці сачыце за інфармацыяй у інтэрнэце.

Людміла Браніславаўна Трыгорлава: экскурсія па цэнтральнай вуліцы (алеі) горада «Полацк скульптурны: асобы вядомыя і невядомыя»

Наталія Гемніцкая: «Полацкі кадэцкі корпус»

Ганна Красько: «Шпацыр па Ніжнім замку»

Ірына Крук: «Шпацыр па Верхнім замку»

Вольга Лях: цэнтральная плошча з апісаннем усіх гістарычных помнікаў на ёй «Гандлёвая плошча старажытнага Полацка»

Алена Ізэргіна: «Шпацыр па вуліцы Ніжне-Пакроўскай»

Падрыхтавала Наста КАДЫГРЫБ

Фота Ганны Ражаваец

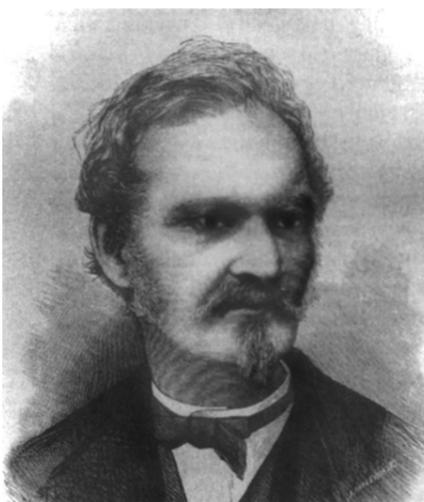

Літаратары з Літвы

Радашковічы ўшаноўваюць памяць Янкі Купалы і Ядвігіна Ш. Але ж з гэтым паселішчам звязаныя лёсы і іншых дзеячаў літаратуры. У прыватнасці, маю на ўвазе амаль невядомых у Беларусі творцаў, жыццё і дзейнасць якіх прыпала на XIX стагоддзе, – Аляксандра Тышынскага і Юліяна Гарайна.

Юліян Гарайн і Аляксандр Тышынскі адносілі сябе найперш да кагорты літвінскіх, літоўскіх (а гэта значыць – беларускіх) творцаў, хаця й пісалі на польскай мове. Яны павінны заняць пачэснае месца ў беларускім літаратурным працэсе. Творы гэтых аўтараў абавязкова павінны дайсці да беларускага чытача.

Пошукі па бібліятэках і ў інтэрнэце далі цікавыя вынікі. Высветлілася, што яны ведалі адзін аднаго і падтрымлівалі сяброўскія стасункі, што яны сучаснікі і амаль землякі Уладзіслава Сыракомлі, добра ведалі паэта і пакінулі пра яго ґрунтоўныя ўспаміны.

Аляксандр Тышынскі
(дрэварыт Юзефа Галавінскага)

Разборы і крытыка Аляксандра Тышынскага

На могільках у Радашковічах, правей адноўленай капліцы Яна Непамука, знаходзіцца месца пахавання Аляксандра Тышынскага з надмагільным помнікам з чорнага мармуру ў добрым стане. Надпіс на польскай мове сведчыць, што ён памёр 24 кастрычніка 1880 года, пражыў 69 гадоў. Злева знаходзіцца падобны помнік Феліцыі Тышынскай з Фрыбзаў, жонкі Аляксандра, якая памерла 7 сакавіка 1904 года (пражыла 70 гадоў).

Крыніцы сведчаць, што нарадзіўся Аляксандр Тышынскі 21 мая 1811 года ў сталіцы Расійскай імперыі – Пецярбургу. Сын Тэразы з Сартынаў і Эразма Тышынскага, юрыста, правапераемніка князя Міхала Агінскага. Э. Тышынскі атрымаў у спадчыну ад М. Агінскага маёнтак Мясота. Тышынскія валодалі ім больш за 100 гадоў. Тут прайшло дзяцінства А. Тышынскага, ды й усё жыццё так ці іначай было звязанае з Мясотаў. Вучыўся ён у Маладзечне, у школе трыніта-

рыяў. З 1825 па 1829 гады працягваў навучанне на факультэце права Віленскага ўніверсітэта. Пасля атрымання ступені кандыдата маральна-палітычных навук вяртаецца ў Мясоту. З 1832 па 1838 гады займае публічныя пасады ў юрыдычных установах Вілейкі ды Менска.

У 1837 годзе дэбютаваў апавесцю ў пісьмах «Амерыканка ў Польшчы», выданай у Пецярбургу дзвюма часткамі. Сюжэт фантастычны: пэўны чалавек, літвін ці паляк, пасялецца ў Амерыцы, жэніцца з мясцовай жанчынаю. Праз заняцасць ён не мае магчымасці наведаць Радзіму, таму адпраўляе туды сваю жонку. Павандраваўшы з тыдзень па Рэчы Паспалітай, гэтая незвычайная жанчына цудоўна з'арыентавалася ў літаратурным жыцці краю і адсылае да мужа серыю артыкулаў пісем: «Аб польскай мове», «Аб школах польскай паэзіі», «Аб даўняй польскай паэзіі», «Аб паэзіі камічнай». У другім з гэтых пісем Тышынскі прапанаваў і абгрунтаваў падзел польскай літаратуры на чатыры школы – літоўскую (беларускую), украінскую, кракаўскую і пулаўскую.

Аўтар даказвае, што кожная школа мае своеасаблівую еднасць, кліматычную, эмацыйную, матэрыяльнадухоўную і, вядома, геаграфічную. Найбольшую папулярнасць атрымалі характарыстыкі школаў украінскай і асабліва літоўскай

Кніга А. Тышынскага і выданні з якімі ён супрацоўнічаў

(беларускай), уключна з яе прадстаўнікамі – Адамам Міцкевічам, Антонам Адынцом, Аляксандрам Ходзькам, Юліянам Корсакам, Юзафам Каранеўскім, Стэфанам Вітвіцкім.

Аляксандр Тышынскі – аўтар шэрагу апавяданняў, якія ён сам называў апавесцямі. Напісаныя своеасабліва, на стыку трох літаратурных стыляў – сацыялагічных абразкоў, маральнага эсэ і

псіхалагічнага пранікнення ў людскія сэрцы й характары. Найбольш характэрныя апавяданні-апавесці былі напісаныя ў 1837–1842 гадах і склалі зборнік «Марэна» («Morena, albo Powiesci blade»), выдадзены ў Варшаве ў 1842 годзе. Яны прысвячаюцца моднай на той час тэме «лишних людей», якім было цесна жыць у межах тагачаснага грамадства (кшталту Анегіна у А. Пушкіна ці Пячорына ў М. Лермантава).

Сучасныя польскія даследчыкі адносяць А. Тышынскага да празаікаў рамантачнага складу. Аднак асноўная ягоная творчасць належыць літаратурнай крытыцы. У 1837 годзе ён надрукаваў ґрунтоўны артыкул «Два апошнія крытыкі ў Польшчы», прысвечаны палемічнаму разбору працаў сваіх сучаснікаў – літаратурных крытыкаў Маўрыцыя Махнацкага і Міхала Грабоўскага. Артыкул гэты апублікаваны на старонках «Пецярбургскага штотыднёвіка» (1837, № 55–56). З гэтым перыядычным выданнем супрацоўнічаў да 1842-га. У 1839 годзе пераязджае на жыхарства ў Варшаву. Тут паступае на службу ва Урадавую Камісію Унутраных Справаў. У той жа час распачаў супрацу з некалькімі часопісамі: з «Львавінінам» (1840–1841), з «Варшаўскім аглядам», з «Пісьменніцтвам Краёвым» (1840–1842), з «Навуковым аглядам» (1842–1844). У 1841-м увайшоў у кола заснавальнікаў «Бібліятэкі Варшаўскай». Цягам шэра-

выданне «Разборы і крытыка» – збор нарысаў Аляксандра Тышынскага па літаратуры, гісторыі, філасофіі, лінгвістыцы, першае выданне такога ґрунтоўнага аб'ёму крытыкі на польскай мове.

У 1855 годзе вяртаецца ў Мясоту, дзе займаецца гаспадаркай, мае пост дэпутата Шляхецкага Саюза ў Вільні. У 1857 годзе, на 46 годзе жыцця, быў шлюб з Феліцыяй Фрыбесавай. Распачынае перабудову палаца. Вакол яго, уздоўж ракі Пісараўкі, закладае парк плошчай каля 4 га. Доўгі час на рацэ былі дамбы і млын. Запруды стварала найпрыгажэйшае месца ў парку.

У 1865 годзе вяртаецца ў Варшаву і праз год займае кафедру гісторыі польскай літаратуры ў Галоўнай Школе. Працуе на гэтай пасадзе да 1869 года, калі ўстанова стала расійскім універсітэтам. Сярод вучняў А. Тышынскага называюць Пятра Хмялоўскага ды Браніслава Хлябоўскага. Між іншым, стараннямі Хмялоўскага было сабранае і выдадзенае ў 1904 годзе ў Кракаве двухтомнае выданне крытыкі Тышынскага. Дзякуючы многім працам А. Тышынскі лічыцца знакамітым польскім літаратурным крытыкам, заснавальнікам польскай гісторыі літаратурнай крытыкі, а таксама крытыкі крытыкі.

А. Тышынскі ў 1872 годзе ў «Бібліятэцы Варшаўскай» друкуе ґрунтоўную працу пра Уладзіслава Сыракомлю «Людвік Кандратовіч і яго паэзія». Дарэчы, адзін асобнік ён дасылае свайму сябру Юліяну Гарайну ў Амерыку.

У 1873 годзе зноў вяртаецца ў свой маёнтак, але й надалей працягвае навуковую працу; у тым жа годзе становіцца сябрам Акадэміі Навук у Кракаве; быў таксама сябрам Віленскай Археалагічнай камісіі.

Памёр Аляксандр Тышынскі 5 лістапада (паводле новага стылю) 1880 года ў Мясоце. У пачатку XX стагоддзя ягоныя нашчадкі фундавалі пабудову вядомага касцёла ў мястэчку Краснае. На могільках у Красным знаходзіцца фамільная капліца Тышынскіх.

Літаратурная дзейнасць А. Тышынскага захавала сваю значнасць да нашых дзён. Таму і сёння можна знайсці ў польскіх кнігарнях ці замовіць праз інтэрнэт яго кнігі або кнігі, прысвечаныя яго творчасці.

Валерый ЛІПНІЦКІ,
г. Мінск
(Заканчэнне будзе)

Сляды старажытных паселішчаў

Цяпер праходзім ад геаграфіі да гісторыі. Узрост першага чалавечага жылта на ручаі вызначыць нельга з-за таго, што тут не праводзіліся археалагічныя раскопкі. Аднак пад'ёмны археалагічны матэрыял, сабраны ў наваколлі Нячча ў розныя часы, пачынаючы ад першага археалагічнага абследавання Шутавым і Улашчыкам у 1926 годзе, дазваляе сцвярджаць, што людзі пасяліліся тут не пазней за эпоху бронзы. Падвойная назва Жыцінка-Нерчая, як і назва бліжэйшага да яе вусця ўрочышча «Ямны лес», сведчаць аб засяленні гэтых мясцінаў ужо ў глыбокай старажытнасці. Спецыялісты ўжо даўно звярнулі ўвагу на тое, што на вялікай прасторы Усходняй Беларусі і ў памежных раёнах Расіі час ад часу сустракаюцца назвы вадаёмаў з каранем «нер». Такія назвы даследчыкі выводзяць ад нейкага этнасу «нерама», які згадваўся ў рускіх летапісах і паступова растварыўся сярод славянаў. Пры гэтым пэўная частка гісторыкаў гаворыць аб вуграфічным паходжанні гэтага этнасу з-за падабенства назвы «нерама» з вядомай назвай «мурама», якую мела фінская група плямёнаў з Акі і Волгі. Іншыя лічаць, што «нерама» – нашчадкі плямёнаў, якія складалі так званую «мілаградскую» культуру жалезнага веку – жывёлаводаў, воінаў, земляробаў, якія страцілі самастойнасць і пачалі драбнець яшчэ ў першыя стагоддзі да нашай эры.

Назва «Жыцінка» – славянская, і паходзіць хутчэй за ўсё ад імя бога Жыцця, патрона земляробаў. Ад славянаў да нашых дзён засталіся курганы ва ўрочышчы «Гукава поле» каля Нячча і каля Хімнога. Апошнія ўжо разбураныя і разараныя.

Жыцін альбо Свіслач

Сяло Жыцін з'явілася на Жыцінцы, хутчэй за ўсё, у часы Кіеўскай Русі. Аднак у дакументах яно згадваецца толькі з сярэдзіны XVI стагоддзя, у часы другой хвалі пашырэння прыватнаўласніцкіх маёнткаў у нашым краі.

Гэтая гісторыя пачалася з таго, што нашчадак полацкіх баяраў пан Войцех Насілоўскі ў 1522 годзе (дата прыблізная) атрымаў значную частку дзяржаўнай Свіслацкай воласці ў пажыццёвае валоданне. Тады ж пан Насілоўскі пабудаваў у Жыціне двор і на-

Ваколліцы Ліпеня

Пра Жыцін ды іншыя тапонімы

Гісторыя, вядома, пачынаецца з географіі. Сучасная вёска Ігнатоўка складаецца з трох частак. Адна з іх завецца Завішына і знаходзіцца непадалёк ад аграгарадка Ліпень. Другая – за кіламетры два вышэй па цячэнні ручая Жыцінка, у гэтай частцы кожную сярэдую прыпыняецца аўтобус маршруту Асіповічы–Каменічы. Трэцяя ляжыць у полі паміж першай і другой, яна ўжо даўно закінутая.

Ландшафт раўнінны, у вочы кідаюцца нешматлікія аплылыя пагоркі – гэта выходы старажытных вельмі цвёрдых гліназёмаў, што кантрастуе з глебамі большай часткі Асіповіцкага раёна (у нашым краі зямля ўвогуле пясчаная).

Усе тры часткі ляжаць на левым беразе Жыцінкі, адкуль у яе ўпадаюць тры малыя прытокі. Рэчышчы гэтых ручаёў шмат гадоў як пераробленыя ў канавы, назвы іх даўно страчаныя, мясцовыя жыхары называюць прытокі агулам «раўчакамі». Жыцінка бярэ пачатак ў легендарным Лукомскім балоце, берагі яе глеістыя, у значнай

частцы забалочаныя. У ніжнім цячэнні, там, дзе рачулка перасякае напластанні глін, берагі робяцца высокімі. Пераход ад балоцістай нізіны да цвёрдага грунту – натуральная мяжа паміж раллэй і пушчай: ніжэй па цячэнні – палі і жылло, вышэй – лес. Так, відавочна, было і здаўна: на правым беразе пры выхадзе з лесу знаходзіцца поле пад назвай «Замак», тут бераг высокі і стромкі (да трох метраў).

Апошнія 1,5–2 кіламетры перад упадзеннем у Свіслач Жыцінка цячэ па забалочанай даліне вялікай ракі, тут ручай размыў у глеістым грунце некалькі рэчышчаў. Адно з іх упадае не ў раку, а ў возера Глушное, былую старыцу Свіслачы, якая ўжо шмат гадоў звязваецца з рачной вадою толькі ў часы паводак.

Упершыню назва рэчкі Жыцінка сустракаецца ў дакументах XVI стагоддзя, а Глушное возера – у XVII. Аднак на карце 1828 года размежавання Бабруйскага і Ігуменскага павеятаў Жыцінка называецца «Нерчай рэчкай», а вёска Няччо, што ляжыць непадалёк ад вусця – «Нерчым сялом».

зваў яго «Свіслач». У далейшым у дакументах з'яўляюцца словазлучэнні «Житин альбо Свислочь», «Свислочь альбо Житин», што ня мала забытала сучасных гісторыкаў, бо некаторыя з іх сталі лічыць, што цэнтрам маёнтка Жыцін была сучасная вёска Свіслач. З акта 1593 года, які прыводзіцца ў кнізе «Памяць» Асіповіцкага раёна, бачна, што землі гэтага маёнтка займалі значную частку сучаснага раёна ад ракі Свіслач уверх па Жыцінцы і далей на поўнач – да ўрочышча Бярозаўка, якое было паміж сёламі Лапічы і Жорнаўка. Ад Бярозаўкі мяжа цягнулася да вытока ручая Цалянка на памежжы сучасных Асіповіцкага і Пухавіцкага раёнаў, адкуль

паварочвала на ўсход – да Бярэзіны, абыходзячы толькі наваколлі вёсак Градзянка і Каменічы. Землі

каля Вязычына і сучаснай вёскі Свіслач таксама не ўваходзілі ў склад маёнтка Жыцін. Акрамя таго, да

гэтага маёнтка належалі часткі сучасных Пухавіцкага, Чэрвенскага, Клічаўскага раёнаў.

Лёс маёнтка Жыцін тыповы для ВКЛ: падобна да іншых, ён быў падзелены паміж нашчадкамі Насілоўскага, потым – паміж нашчадкамі нашчадкаў і гэтак далей. Ужо інвентар Свіслацкай воласці 1560 года казаў аб уласніках Жыціна так: «пан Грыгорый Остик и вчастники его». Гэты Рыгор Остік быў сынам Рыгора Станіслававіча Остіка, былога ўладальніка Татаркавічаў (таксама, як і Жыцін, сяло Свіслацкай воласці, зараз вёска Асяродак Асіповіцкага раёна) і Дурнічаў (зараз – Леніна Бабруйскага раёна). Рыгор Рыгоравіч атрымаў большую частку Жыціна па шлюбе. Уладальнікам Татаркавічаў у гэты ж час быў брат Рыгора Мікалай Остік.

Таксама тыповы момант для тагачаснага ВКЛ: пры падзеле прыватных уладанняў далёка не заўсёды дзялілі і зямлю. Размова ішла хутчэй за ўсё толькі пра сялянскія «службы». Лічылася, што сваякі самі дамовацца, якое поле каму будзе належаць. Але ж на дварэ была іншая эпоха – ішло ўзмацненне прыватнаўласніцкіх адносінаў, і такое «сярбыннае» валоданне часцяком давала падставу для страшэнных канфліктаў. У барацьбе паміж гаспадарамі хапала інтрыг, судовых цяжбаў, узброеных сутычак. Уладары маёнтка Жыцін нічым не адрозніваліся ў гэтым ад іншых феадалаў.

Так, у 1588 годзе Вярхоўны трыбунал ВКЛ разглядаў справу аб сене, якое ўласніца адной часткі маёнтка Жыцін вывезла з лугу другой уласніцы. Цётка Раіна Вайцехаўна Насілоўская (Зенавевічава) некалькі гадоў судзілася з-за гэтага сена з сваёй пляменніцай Ядвігай Юр'еўнай Насілоўскай (Касмоўскай). Як бачна з акта трыбунала, справа прайшла ўжо ўсе ніжэйшыя суды, застаўся толькі Вярхоўны трыбунал. Жанчыны нават і не думалі саступіць адна адной ці пагадзіцца і дамовіцца без дапамогі ўлады.

Да нас дайшлі таксама дакументы падзелу маёнтка ўжо наступнага XVII стагоддзя. Цяпер, калі крэўныя сувязі паміж уласнікамі зусім аслаблі, пані ўжо проста пагражалі адзін аднаму зброяй, не цураліся збіваць ці нават забіваць служак сваіх апанентаў.

Юрый КЛЕВАНЕЦ,
г. Асіповічы
Жыцінскія краявіды
на фота аўтара
(Заканчэнне будзе)

З бібліятэкі «КГ»

Краязнаўчы альбом

Альбом «Падарожжа па Ашмянскаму краю» падрыхтавала да друку Тамара Філіповіч. Цікавы чалавек з краязнаўчай душой, якая ўмее бачыць і цаніць прыгажосць роднай старонкі, запрашае ўсіх у падарожжа па Ашмянскім краі. Выдатны знаўца Ашмяншчыны, яна жыве і працуе ў Ашмянах, улюбёная ў родныя прыроду і гістарычную спадчыну. Яна ж – аўтар тэкстаў і фотаздымкаў альбома.

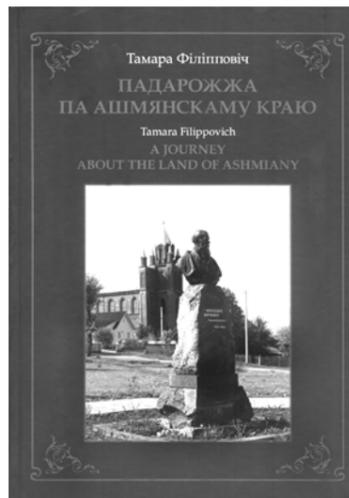

Трэба зазначыць, што кніга прымеркаваная да юбілейных датаў: 70-годдзя Ашмянскага раёна і 110-годдзя ААТ «Ашмянскі

мясакамбінат», які Т. Філіповіч узначальвае на працягу 30 гадоў. Двойчы ашмянцы выбіралі яе членам

Савета Рэспублікі Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь, а таксама надалі ёй званне Ганаровага грамадзяніна свайго горада. Фотаальбом-даведнік – першая спроба паказаць гістарычныя мясціны і прыгажосць прыроды былога Ашмянскага павета, які ў XVI–XX стст. ахопліваў некалькі сённяшніх раёнаў Заходняй Беларусі. Ён даў гісторыі шмат слыханых імёнаў, якімі і цяпер ганарацца беларусы, палякі і літоўцы.

Выдатна аформленая кніга вабіць якаснымі, вялікімі фотаздымкамі. Матэрыял падаецца паралельна на дзвюх мовах – беларускай і

англійскай. Чытаючы гістарычныя даведкі амаль пра ўсе вёскі раёна, адначасова разглядаючы фотаздымкі, быццам бы вандруеш на экскурсійным аўтобусе па Ашмяншчыне. Настолькі ўсё гэта падаецца рэальным:

«З Гальшанаў едзем у накірунку Баруноў. Праз два кіламетры бачым даволі высокі пагорак. Гэта Гальшанскае гарадзішча. Паводле падання менавіта тут князем Гольшам было заснавана першае ў гэтых мясцінах паселішча. Потым усё яно разам з жыхарамі пайшло пад зямлю... З пагорка адкрываюцца цудоўныя далягляды». Пераезджаючы з вёскі ў вёску, не абмінаем ніводнага помніка: затрымліваемся каля жоўтага, захапляемся прыгажосцю і едзем далей.

Час захаваў на Ашмяншчыне цудоўныя помнікі архітэктуры, прыродныя і рукотворныя ландшафты. Усё гэта і пастаралася аб'яднаць у сваім альбоме Тамара Уладзіміраўна. Шчыры ёй дзякуй.

Уладзімір ГІЛЕП

Белыя снягі закрылі прастору. Калючыя завеі танцуюць на сумётах свае арыгінальныя танцы. Невялікія вёскі патанулі ў глыбокіх гурбах, і толькі сям-там сярод белай фарбы выяўляюцца цёмныя сцены хатаў і сагнутыя слупкі дыму, што цягнуцца з комінаў.

Такой парою 9 студзеня 1941 года ў вёсцы Міськія, што на Пастаўшчыне, у сям'і Міхасёнкаў нарадзіўся сын Вячаслаў – у будучым настаўнік, краязнаўца, паэт. Аўтар адной невяліччай кніжачкі вершаў «Сіняе рэха», што выйшла ў свет у выдавецтве «Дзіва» ў Слуцку ў 1997 годзе. Творчы чалавек, які сябраваў з У. Караткевічам, В. Шніпам, М. Казлоўскім і некаторымі іншымі пісьменнікамі і краязнаўцамі, які збіраў матэрыялы пра тыя мясціны, дзе яму давалося жыць і працаваць, які напісаў некалькі цікавых артыкулаў пра свае пошукі і знаходкі, у тым ліку і невялікае гістарычнае эсэ пра сваю родную вёску Міськія.

Чалавек пакінуў пасля сябе адметны след у літаратуры і краязнаўстве, таму варта ўспаміну і пашаны. Знешне яго біяграфія выглядае проста: пасля атрымання сярэдняй адукацыі паступіў вучыцца ў Гродзенскае музычна-педагагічнае вучылішча, пасля заканчэння якога доўгі час працаваў настаўнікам у Дуброўскай сярэдняй школе на Маладзечаншчыне. Вучыўся на філалагічным факультэце педагагічнага інстытута імя Горкага ў Мінску. Апошнія гады жыцця (а памёр ён 13 лістапада 2002 года) жыў і працаваў у Слуцку.

Унутраныя акалічнасці жыцця былі складаныя, пакручаныя. Паэтычнае бачанне навакольнага свету часта натэкалася на вострыя шыпы халоднай і праязічнай рэчаіснасці. Самасвядомасць і сістэма каштоўнасцяў фармаваліся пад уплывам не толькі вучобы і настаўніцтва, але і раней, у дзяцінстве, якое прайшло ў роднай вёсцы. Першыя гады жыцця – цяжкія ўмовы фашысцкай акупацыі, пазней – паўгалоднае пасляваеннае падлеткаванне і юнацтва. Вячаслаў бачыў цяжкую знясільную працу сялянаў

у калгасе за працадні, разумеў, чаму моладзь любімі шляхамі імкнецца ўцячы з вёскі. Што ён і сам ўрэшце зрабіў. Гэтая сітуацыя лаканічна, але ярка апісаная ім у эсэ пра родныя Міськія «Вёска майго дзяцінства»: «Першы калгасны год выдаўся для жыхароў Міськіх неспры-

яльным. Абіваючы ў хлеме лён, нявольная маладая жанчына перакнула ліхтар. Вялікі пажар знішчыў 6 хат, амаль трэць пабудовы. Летам немаведама адкуль насунулася градавая навальніца, моцна палажыла жыта. Многія ў распачы пакідалі родныя гнёзды-сядзібы і ехалі ў горад, у Ташкент, Карэлію, пазней на цаліну. Вёска пачала моцна пусцець... Старшыні гаспадаркі таропка будавалі сабе дамы ў горадзе, падаючы «добры» прыклад калгаснікам.

Паэт з вёскі Міськія

Смерць Сталіна неадзначна была сустрэта сялянамі. Многія меркавалі, што цяпер не трэба будзе плаціць падатак за садовыя дрэвы, распуцяць калектэйныя гаспадаркі, на якіх за 7–10 капеек у дзень працавалі, і тыя атрымліваючы толькі ў канцы года. Мары сялян у многім не здзейсніліся. Пачалася нейзабаве кампанія «Кукуруза». Сеялі яе на самых урадлівых участках, палолі, палівалі жывжай, хоць бы трохі вырасціць напакз начальству. А яна сябе не апраўдала, гэтая неведомая, незразумелая жыхарам пайночнай Беларусі культура. Але ўсё больш выціскала пасевы канюшыны, бульбы, так неабходнай сялянам і дзяржаве. Моладзь, што пакінула Міськія ў тыя гады, «вырабіўшы» пашпарт шляхам вярбовак, паступленнем на вучобу ці пасля арміі, вярнуць у вёску было немагчыма. Рэдка хто з маладых застаўся пры бацьках».

З такой жа шчырасцю і адкрытасцю В. Міхасёнак пісаў пра тыя мясціны, дзе яму было наканавана лёсам пра жыць большую частку жыцця. Так, цікавыя нарысы пра Маладзечаншчыну друкаваліся ў часопісе «Купэрскі Віленшчыны»: «Ля вытокаў Бярэзінкі вёска мая» (пра в. Дуброва), «На беларускім хутары», «Воўкаўшчына».

І ўсё ж не краязнаўчы артыкулы, а паэтычныя творы найбольш сведчаць пра несумненны талент і асаблівасць творчай спадчыны В. Міхасёнка. Як пісаў пра зборнік «Сіняе рэха» крытык і выдавец Міхась Казлоўскі, «у гэты маленькі зборнік укладзеная такая гама пачуццяў, якіх бы хапіла не на адну тоўстую эпапею, бо гэтыя пачуцці,

складзеныя з жыцця не толькі аўтара, але і з іншых падобных на яго людзей». І яшчэ: «Увогуле, паэт Міхасёнак сапраўдны, цікавы і натуральны, у яго вершах проста немагчыма знайсці фальшу. Яны ідуць з глыбіні роднае зямлі, ад перажытага, перабачанага. А жыццё не пеціла Вячаслава Васільевіча, а часта і даволі жорстка ламала, але ён выстаяў і застаўся чалавекам».

На радзіме В. Міхасёнка як паэта і краязнаўцу мала хто ведае і памятае. А ён, напэўна, адзіны, хто ўславіў свае родныя Міськія ў прозе і ў вершы:

Дні сонца шчодрога і спёкі самы час
Да жніўня блізіцца,

вунь хлеб як каласіца.
– Дзень добры, Міськія,
я зной прымчай да вас,
Майго маленства сумнага сталіца...

Тут варта зазначыць, што В. Міхасёнак прапанаваў і абгрунтаваў утварэнне назвы сваёй роднай вёскі. Паводле яго версіі, «яшчэ не так даўно ў пашпарты і метрыках яе жыхароў стаяла: нарадзіўся ў в. Мнішкія. Назва паходзіць ад старажытнаславянскага «мніх», што азначае манах. А людзі, што адбывалі павіннасць на манастырскіх землях, і былі мнішанскія. Калі ў мінулым стагоддзі (XIX. – «КГ») была забаронена ўніяцкая рэлігія, асабліва пасля падаўлення паўстання 1863 года, былі зачынены манастыры, а землі, што належалі ім, перададзены дзяржаве, то і сяляне сталі дзяржаўнымі, ці як самі старажылы памятаюць, называлі іх казённымі ў параўнанні з суседняй вёскай Будзева, якая была панская. Такое паходжанне вёскі і сялян. З цягам часу разбураліся сцены храма, што стаяў бліз вёскі ва ўрочышчы Конава або Манастыршчына, паступова змяніла сваё гучанне і назва вёскі».

Сямідзесяцігадовы юбілей В. Міхасёнка – гэта добрая нагода аддаць даніну памяці чалавеку, які пакінуў пасля сябе хай і не багатую, але важную і адметную творчую спадчыну. А найлепшы ўспамін – гэта чытанне яго твораў...

Ігар ПРАКАПОВІЧ, г. Паставы

Ад «КГ»: адзін з твораў В. Міхасёнка мы надрукуем у наступным нумары

Дваццацігоддзе мастацкай суполкі «Пагоня»

Мастацкай выстаўкай адзначыла дваццацігоддзе творчай дзейнасці мастацкая суполка «Пагоня». Яна была ўтвораная ў пачатку 1990-х гадоў і гуртуе каля 70 сяброў Беларускага саюза мастакоў, асноўнай ідэяй творчасці якіх з'яўляецца сцвярджанне і развіццё нацыянальных каштоўнасцяў у сучасным беларускім выяўленчым мастацтве.

Выступае Г. Драздоў

Адбор твораў для юбілейнай выстаўкі быў зроблены аргкамітэтам з працаў, якія аўтары лічылі найболей актуальнымі і ўдалымі. Экспазіцыя павінна была падвесці пэўныя вынікі працы, ацаніць здабыткі творцаў, захоўваць вернасць сваім ідэйным перакананням, вызначыць перспектывы творчых пошукаў.

Што з гэтага атрымалася, маглі пабачыць наведнікі мінскага Палаца мастацтва.

Адкрыццё выстаўкі было абвешчанае гукамі звона і пачалося з малітвы за Беларусь. Старшыня Саюза мастакоў Рыгор Сітніца і старшыня суполкі «Пагоня» Генадзь Драздоў падзякавалі заснавальнікам і ідэйным нагхніцелям суполкі, павіншавалі творцаў з адкрыццём юбілейнай імпрэзы. Асаблівую ўрачыстасць святу надалі аўтэнтчныя музыка і спеў у выкананні фальклорнага гурта «Рада». (Рэпертуар «Рады» складаецца з выключна з твораў, знойдзеных і запісаных удзельнікам у фальклорных экспедыцыях па Беларусі.)

У экспазіцыйнай прасторы залы другога паверха Палаца мастацтва былі вызначаны дзве галоўныя кропкі: чарнобыльскі звон і папяровая піраміда для водгукі – інсталяцыя Генадзя Драздова і Алеся Мары («Глас народа», 2011), якія прыцягвалі ўвагу гледача і вызначалі пэўны накірунак ідэі выстаўкі. Вакол умоўнай восі, якая праходзіла праз гэтыя цэнтры, былі размешчаныя працы амаль 25 сяброў «Пагоні» – жывапісцаў, графікаў, скульптараў, майстроў дэкаратыўна-ўжыткавага мастацтва.

Сярод вялікай разнастайнасці тэматыкі твораў і тэхнік іх выканання можна вылучыць шэраг тэматычных накірункаў.

Па-першае, гэта выявы патрыяты і дзеячаў беларускай культуры, ілюстрацыі да літаратурных твораў. Гэтую найбольшую групу твораў складаюць жывапісныя працы Алеся Цыркунова («Саракавіны волатаў Айчыны», 2007–2010), Віктара Маркаўца («Пакутнікам зямлі беларускай», 2011; «Ян Матушэвіч», 2002; «Тодар Кляш-

торны», 2002), партрэты Аляксандра Пушкіна («Партрэт заснавальніка першага беларускага музея І. Луцэвіча», 2011; «Партрэт беларускага праваслаўнага святара айца Георгія Бортніка», 2008), кніжныя ілюстрацыі Антаніны Лапіцкай (да нарыса Л. Качанкі «Вера нашых бацькоў», 2000), графіка Яўгена Куліка (Давыд Гарадзенскі, вялікі князь ВКЛ Віцень, Усяслаў Чарадзеі, Брачыслаў Ізяслававіч, Кірыла Тураўскі), ілюстрацыі да твораў У. Караткевіча, габелен Святланы Баранкоўскай («Рыгор Бардулін «Ксты»», 2007), скульптура Генадзя Лойкі «Князь і княжна» (2011) і інш.

Мэтай працы Віктара Маркаўца «Пакутнікам зямлі беларускай» было ўвасабленне агульнага вобраза барацьбіта за нацыянальную ідэю. Аднак паводле меркавання крытыка-мастацтвазнаўцы Яўгена Шунейкі, параўнанне гэтага вобраза з Ісусам заўчаснае і не зусім карэктнае. Хацелася б убачыць беларускага адраджэнца не ў нейкай туманнай прасторы, а на фоне беларускіх рэаліяў: прыроды, руінаў, сучасных праблемаў. Гісторыя адраджэння краіны пакінула не толькі спаленыя крыжы, але і пэўныя здабыткі і каштоўнасці. Мы не толькі аплкавалі забітых і спаленых, але ўслаўлялі нашыя нацыянальныя каштоўнасці дзякуючы айчынным геніям. Не вылучаюцца выразнасцю таксама партрэты Тодара Кляшторнага, Івана Луцэвіча і інш. На жаль, не прадстаўлены на выстаўцы партрэты выбітных гістарычных дзеячаў Алеся Марачкіна.

Асаблівую цікавасць наведнікаў у гэтай частцы экспазіцыі выклікала інсталяцыя Яўгена Шунейкі «Паэт і цар» (да 100-годдзя выхаду Якуба Коласа з мінскага астрага; 2011). Як распавёў аўтар: «У беларускім выяўленчым мастацтве ёсць шэраг кампазіцый, якія прысвечаны арышту Якуба Кола-

са і судзілішчу над ім. Напрыклад, графічная кампазіцыя Яўгена Куліка, на якой маці Коласа наведвае сына ў астразе. Але нікому за сто гадоў не прыйшло ў галаву «вызваліць» песняра з астрага. Таму я вырашыў зрабіць кампазіцыю ў сучасным стылі інсталяцыі – поп-арт з упаківачных матэрыялаў кардонных формаў у жартоўнай стылістыцы батлеечных лялек, каб неяк разбавіць выставачны пафас «Пагоні-20». У маім творы гэта – улада і малады паэт. Гэта новая тэма ў беларускім выяўленчым мастацтве. Яна напружаная, кантрастная, выклікае новыя думкі і адпавядае нашаму часу, які неадназначны і складаны. Гэта праца – пачатак тэмы, прысвечанай Коласу, якая будзе распрацоўвацца далей больш грунтоўна ў графіцы і жывапісе».

Я. Шунейка і яго інсталяцыя «Паэт і цар»

Другі па колькасці працаў накірунак – гістарычныя мясціны і помнікі архітэктуры – прадстаўлены графікай Яўгена Шатохіна («Залесе. У Агінскіх», 2009; «Каплічка ў парку Багушэвіча. Кушляны», 2008; «Касцёл у Камях» з нізкі «3 часоў Вялікага Княства», 2009), акварэлю Рыгора Мяжуева («Германавічы», «Радашковічы», 2010) і Мікалая Аўчынікава («Жупраны», «Беніца», 2009), жывапісам Наталлі Белавокай («Сынкіавічы», 2007; «Ракаўская царква», 2011), Алеся Коласа («Пад небам Рэйтана», 2001), Алеся Цыркунова («Вострая брама», 2011), Алеся Шатэрніка («Інтэр'ер царквы Пятра і Паўла ў Мінску», 2006), Уладзіміра Сулкоўскага («Курган», 2008).

Не шмат працаў, прысвечаных гістарычным падзеям, – Грунвальдскай, Аршанскай і інш. бітвам. Гэтую тэму прадстаўляюць жывапіс Генадзя Драздова («Грунвальд. Усім загінулым прысвячаецца», 2010), камп'ютарная графіка Антаніны Лапіцкай («На шляхах да пакаяння», 1998), добра вядомыя творы Міколы Купавы.

Нацыянальны нацюрморт (які наогул нельга было аднесці да гістарычнага) не вызначаўся вялікай разнастайнасцю і паслядоўнасцю. Яго можна было пабачыць на палотнах Віктара Мікіты («Квітнеючы бацькаў кошш», 2004; «Нацюрморт з гарбузом», 2011), Валянціны Свентахоўскай («Саламяны свет», 2008), Янкі Рамановіча («Ярмо і кола», 2010).

Прадстаўнікі «ідэйнага» накірунку – Алеся Мара («Шчытаносцы», 1997; «Руская частушка», 2000; «Маўчанне», 2003), Генадзь Астахоўца («На чорнай крызе», 2010) і інш. Сярод іх выразнасцю выяўленчых сродкаў вылучаюцца сумесныя працы ў аўтарскай тэхніцы Віктара Маркаўца і Алеся Разанава: «Электарат», «Аналогія аўтарытарызму», «Асабістая ахова», «Адваротная сіметрыя»

(1998). Аляксандр Пушкін паказаў «сямейны жывапіс», у тым ліку аўтапартрэт «Пленэр на Беларусі» (2010), партрэт сына – «Размаўляй са мною па-беларуску» (2008). На жаль, мастацкі ўзровень

А. Лапіцкая, «На шляхах да пакаяння»

апошняга твора да ідэі зусім не дацягвае. Няма канфлікту і няма асяроддзя. Па выразнай адзнацы Я. Шунейкі гэта – вельмі абстрагаваная плакатная праца».

Увасабленне хрысціянскай тэмы – у творах Юрыя Піскуна («Уцёкі ў Егіпет», 2005) і Алеся Юр'евай (дыптых «Ля-

ракі», 2011). Але таксама неяк невыразна і без удакладнення месца дзеяння і дзейных асобаў, прамой біблейскай сувязі няма. Што рабіў Іосіф з Марыяй у Егіпце на працягу трох гадоў? Яны прайшлі тры тысячы кіламетраў. Дзякуючы гэтым уцёкам узнікла коптская канфесія Св. Марка. Больш цікавы жывапіс Лявона Грышука «Пацалунак Іуды» (2001), «Адкрыццё Яна» (2010).

Даўнімі добра вядомымі жывапіснымі працамі Алеся Юр'евай (1996) і Алеся Мары (2003) прадстаўлена чарнобыльская тэма. Дарэчы, сёлета спаўняецца 25 гадоў з дня трагедыі, але нічога новага пра наступствы ад «мірнага атама» на выстаўцы пабачыць не давалося.

Зусім выпадаюць з агульнага кантэксту экспазіцыі працы Алеся Родзіна «Андэграўнд» (1997–2005), а таксама аднолькава складаныя сюррэалістычныя трансфармацыі Г. Скрыпнічэнкі. Немагчыма вызначыць, якую асветніцкую ролю яны выконваюць.

Падсумоўваючы агульны ўражанні ад прагляду дваццацігадовых здабыткаў «Пагоні», можна сказаць, што, на жаль, пакуль не бачна ў творах прагрэсіўных творчых ідэяў. Недастаткова сучасных працаў, якія б былі скіраваны на вузлавяя праблемы мінулага і сучаснасці. На выстаўцы было шмат манахромнага жывапісу і не было акцэнтаў і кантрастаў, іншых матэрыялаў і аб'ёмаў, якія даюць нейкую разрадку для вока. Недастаткова распрацаваны пакуль і вобраз пагоні: як больш канкрэтны вобраз, так і абстрагаваны – больш сучасны ў геральдычных аздабленнях. Мастакі пакуль карыстаюцца гістарычнымі ўзорамі «Пагоні» XVI–XVIII стагоддзяў. Апроч графікі і жывапісу трэба развіваць сучасную геральдыку ў керамічных формах і габеленах.

Адзінкавыя працы прысвечаныя сучасным дзеячам культуры (габелен Святланы Баранкоўскай «Рыгор Бардулін «Ксты»»). Чаму б не ўвасобіць у мастацкія вобразы, напрыклад, Барыса Кіта, Міхася Раманюка, Адама Мальдзіса, Генадзя Бураўкіна, Віктара Скорабагатава, Валянціны Гаявой, Марыі Захарэвіч і іншых рупліўцаў на ніве нацыянальных каштоўнасцяў.

Да станоўчых вынікаў можна дадаць і тое, што выстаўка прыцягнула ўвагу гледача да асноўнай ідэі творчасці суполкі і абудзіла «Глас народа», які, праўда, неўзабаве быў зняты. Па-другое, кола сяброў суполкі пашыраецца, бо некаторыя сталыя творцы таксама пажадалі стаць яе сябрамі.

Напрыканцы хацелася б згадаць словы Гарацыя: «Карціна – гэта паэма без словаў». Хай будзе ў нашым выяўленчым мастацтве больш сапраўдных дасканалых паэмаў без словаў, якія сцвярджаюць нашу нацыянальную адметнасць і годнасць».

Працаваць ёсць над чым.

Зм. ВОЖЫК

Красавік

16 – Жыдліцкі Вацлаў (1931–2002), чэшскі літаратуразнаўца, крытык і перакладчык, даследчык беларуска-чэшскіх культурных сувязяў – 80 гадоў з дня нараджэння.

16 – «Пралеска», навукова-метадычны часопіс па дашкольным выхаванні (Мінск; 1991) – 20 гадоў часу стварэння (выходзіць са жніўня 1991 г.).

17 – Варонка Язэп (1891–1952), палітычны дзеяч, журналіст, публіцыст – 120 гадоў з дня нараджэння.

19 – Ігнатоўскі Усевалад Макаравіч (1881, Камянецкі р-н – 1931), вучоны-гісторык, аўтар звыш 40 навуковых і навукова-публіцыстычных працаў, шэрага буйных манаграфічных даследаванняў, у т.л. аднаго з першых абагульненых працаў па гісторыі Беларусі «Кароткі нарыс гісторыі Беларусі» (1919), акадэмік НАН Беларусі і АН Украіны, першы прэзідэнт НАН Беларусі, грамадскі і палітычны дзеяч – 130 гадоў з дня нараджэння.

20 – Завіша Кшыштаф Станіслаў (1666–1721), пісьменнік-мемуарыст, перакладчык, дзяржаўны дзеяч – 345 гадоў з дня нараджэння.

23 – Нясвіж, горад, цэнтр Нясвіжскага раёна Мінскай вобласці (1586) – 425 гадоў з часу атрымання граматы на магдэбургскае права.

23 – Бядуля Змітрок (сапр. Плаўнік Самуіл Яфімавіч; 1886, Лагойскі р-н – 1941), пісьменнік, чые творы ўвайшлі ў гісторыю беларускай літаратуры, сталі каштоўным здабыткам духоўнай культуры народа і перакладзеныя на мовы народаў былога СССР і за мяжой, імем якога названыя вуліцы ў Мінску, Віцебску, Жабінцы, Маладзечне – 125 гадоў з дня нараджэння.

24 – Рыч Вера (1936–2009), англійская паэтэса і перакладчыца (у т.л. беларускай літаратуры), прапагандыст беларускай культуры на Захадзе – 75 гадоў з дня нараджэння.

26 – Чарнобыльская катастрофа (1986), адна з найбуйных у свеце тэхнагенных аварыяў XX стагоддзя, вынікі якой найбольш цяжкімі сталі для Беларусі – 25 гадоў з часу здарэння.

28 – Міхалап Мікалай Пракопавіч (1886, Мінск – 1979), мастак дэкаратыўна-ўжыткавага мастацтва (кераміка), жывалісец, адзін з арганізатараў і першы дырэктар Дзяржаўнай карціннай галерэі Беларусі (сучасны Нацыянальны мастацкі музей Рэспублікі Беларусь) – 125 гадоў з дня нараджэння.

28 – Кісялёў Уладзімір Мікалаевіч (1931, Пухавіцкі р-н), краязнаўца, аўтар шэрага кніг і публікацыяў на гістарычныя, краязнаўчыя і рэлігійныя тэмы, заслужаны работнік жыллёва-камунальнай гаспадаркі Беларусі – 80 гадоў з дня нараджэння.

29 – Ермаловіч Мікола (Мікалай Іванавіч; 1921, Дзяржынскі р-н – 2000), вучоны-гісторык, літаратуразнаўца, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1992) – 90 гадоў з дня нараджэння.

30 – Журба Янка (сапр. Івашын Іван Якаўлевіч; 1881, Чашнікі – 1964), паэт, імем якога названыя вуліца і дзіцячая бібліятэка ў Полацку, перакладчык на беларускую мову рамана Ф. Дастаеўскага «Бедныя людзі» – 130 гадоў з дня нараджэння.

У тэатры «Зьніч»

Паважаныя чытачы, звярніце ўвагу – у праграме адбыліся змены!

11 красавіка ўвечары глядачы пазнамяцца з манаспектаклем **«Нобіль – барваны ўладар»** паводле аповесці У. Караткевіча «Сівая легенда». Выканаўца заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь Уладзімір Шалестаў.

14 красавіка ў вячэрняй праграме спектакль **«Красёны жыцця»** паводле вершаванага рамана Я. Коласа «Новая зямля». Чытае Алесь Кашпераў.

18 красавіка маленькіх глядачоў чакаюць прыгоды ў спектаклі **«Маленькі Анёлак»** з божай істотай, якую Ён пусціў на зямлю пашукаць самага няшчаснага. П'еса пастаўленая паводле вершаў Кармэн Барнос дэ Гаштольд, выканаўца – Раіса Астрадавіна.

Увечары спектакль **«Не праклінай, што я люблю»** паводле вершаванага рамана Ніла Гілевіча «Родныя дзеці». Выканаўца Мікола Лявончык, музычнае суправаджэнне Дар'і Неўмяржыцкай (цымбалы).

«Аб жыцці кожнага чалавека, які прыходзіць у гэты свет» раскажа спектакль

«Пяць начлежнікі» паводле твораў Змітрака Бядулі **20 і 29 красавіка**. Выканаўца Галіна Дзягілева.

25 красавіка адбудзецца незвычайная гісторыя з сябрамі хлопцам Марцінам і катом Максімам у спектаклі **«Граф Глінскі-Папялінскі»**. Выканаўца Вячаслаў Шакаліда.

Вечарам пройдзе музычна-паэтычны спектакль **«У краіне светлай...»** паводле вершаў Максіма Багдановіча. Выканаўца Вячаслаў Статкевіч, музычнае суправаджэнне Сяргея Сарокіна (гітара).

Сцеражыцеся – ртуць!

Ртуць адносіцца да агульнатаксічных рэчываў, якія выклікаюць атручванне ўсяго арганізма. Вострыя атручванні параю ртуці звычайна адбываюцца пры аварыях і працы з вялікай колькасцю рэчыва ў закрытых памяшканнях і здараюцца вельмі рэдка.

Што ж рабіць, калі вы разбілі тэрмометр?

Спачатку трэба вывесці ўсіх з небяспечнага памяшкання як мага хутчэй. Наступны крок –

адчыніць вокны і пастарацца панізіць тэмпературу ў памяшканні хаця б да 15 °С. Месца, дзе разляцелася ртуць, накрыйце газетамі. Збярыце рэчы: вопратку, бялізну і іншыя, на якія магло трапіць шкоднае рэчыва, у поліэтыленавыя пакункі і вынесіце на балкон ці ў гараж. Зачыніце дзверы ў пакой, дзе быў разбіты тэрмометр, пакінуўшы адчыненым акно. Заклейце дзверы ў памяшканне ліпкай стужкай.

Працягвайце праветрываць яшчэ 30–40 хвілінаў, пасля чаго ў памяшканне можна будзе заходзіць, за выключэннем пакоя, дзе разбілі тэрмометр.

Не рэкамендуецца самастойна праводзіць поўную ачыстку памяшкання. Лепей скарыстацца паслугамі спецыялістаў, вопытных дэмеркурызатараў. Самастойная ачыстка можа стацца небяспечнай для вашага здароўя!

Вольга ЦЫНКЕВІЧ,
інспектар ЦРАНС,
г. Мінск

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

Пачатак у № 1 за 2003 год

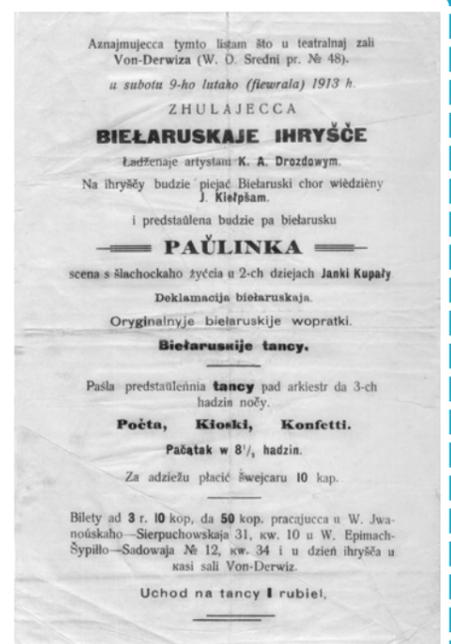
ЛАЦІНСКІ АЛФАВІТ, лацінка – алфавіт лацінскай мовы. Узнік у Старажытным Рыме ў VII ст. да н.э. на аснове этрускага алфавіта, які паходзіць з грэчаскага. Спачатку меў 20 літар, у VI–IV стст. да н.э. – 21. Назвы іх арыгінальныя або запазычаныя ад этрускаў. Фармаванне закончылася ў I ст. да н.э. (складаўся з 23 знакаў). Форма літараў устанавілася ў I–V стст. н.э., іх графічная эвалюцыя закончылася ў пач. IX ст. н.э.

У наш час налічваецца больш за 70 алфавітаў на лацінскай аснове, якімі карыстаецца каля 35 % насельніцтва свету.

На землях Беларусі вядомы з старажытнасці ў пашыраных на яе тэрыторыі пісьмовых помніках на польскай і лацінскай мовах, у на-

вуковых і літаратурных творах на лацінскай мове. У XVIII ст. паралельна з кірыліцай выкарыстоўваўся ў некаторых (напр., драматычных) творах на беларускай мове. У XIX ст. лацінку (пры існаванні кірыліцы) прыстасавалі беларускія пісьменнікі для перадачы роднай мовы (Я. Чачот, П. Багрым, В. Дунін-Марцінкевіч, Ф. Багушэвіч, А. Гурыновіч і інш.) для перадачы роднай мовы. Лацінка друкавалася першая на беларускай мове нелегальная газета «Мужыцкая праўда» (1862–1863), кірыліцай і лацінкай – газеты «Наша доля» і «Наша Ніва», творы Цёткі («Скрышка беларуская», «Хрэст на свабоду», «Першае чытанне для дзетак беларусаў»), зборнік Янкі Купалы «Гуслія». У Заходняй Беларусі лацінска графіка ўжывалася да 1939 г. Потым ёю карысталіся асобныя беларускія эміграцыйныя выданні. Напрыканцы мінулага стагоддзя яе пачалі ўжываць і ў выданнях Беларусі. З пашырэннем камп'ютараў ды інтэрнэту ў гэтых галінах беларуская лацінка пачала актыўна скарыстоўвацца (асабліва ў электроннай пошце, на форумах), распрацоўваюцца адмы-

Афіша з запрашэннем на беларускую вечарыну з танцамі, ладжаную В. Іваноўскім і Б. Эпімах-Шіпілам

словыя праграмы кшталту «Лацінізуі свой камп'ютар», «Беларуская лацінская раскладка».